

Норасмий таржима!

**«ЎЗБЕКЭКСПЕРТИЗА»
АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТИНИНГ
ИЧКИ НАЗОРАТ ТЎҒРИСИДАГИ
НИЗОМ**

МУНДАРИЖА

- I. Умумий қоидалар**
- II. Ички назорат тизимининг таърифи ва мақсадлари**
- III. Ички назорат тизимининг фаолият юритиш тамойиллари**
- IV. Ички назорат тизимининг таркибий қисмлари**
- V. Ички назорат учун масъул органлар ва шахслар**
- VI. Ички назорат тартиблари ва усуллари**
- VII. Яқуний қоидалар**

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1. Ушбу Ички назорат тўғрисидаги Низом (кейинги ўринларда — Низом) "Ўзбекэкспертиза" акциядорлик жамияти (кейинги ўринларда — Жамият) амалдаги қонунчилик, Жамият устави, акциядорлик жамиятлари фаолияти самарадорлигини ошириш ва корпоратив бошқарув тизимини такомиллаштириш бўйича Комиссиянинг 2015 йил 31-декабрдаги 9-сон баёни билан тасдиқланган Корпоратив бошқарув кодекси ҳамда Жамиятнинг ички ҳужжатларига мувофиқ ишлаб чиқилган.

2. Ушбу Низом ички назорат тизимининг мақсад ва вазифаларини, унинг фаолият юритиш тамойилларини, шунингдек, Жамиятда ички назорат учун масъул органлар ва шахсларни белгилайди.

II. ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИНГ ТАЪРИФИ ВА МАҚСАДЛАРИ

3. Ички назорат — Жамият фаолиятига интеграциялашган ва узлуксиз амалга ошириладиган жараён бўлиб, у таваккалларни бошқариш, назорат ва корпоратив бошқарув жараёнларининг самарадорлигини оширишга қаратилган ҳамда Жамият фаолиятида қуйидаги соҳаларда натижаларга эришишни таъминлаш мақсадида амалга оширилади:

—фаолиятнинг самарадорлиги ва унумдорлиги, шу жумладан, ишлаш самарадорлиги, даромад олиш ва активларни муҳофаза қилиш даражаси;

— молиявий ҳисоботларнинг ишончлилиги ва холислиги;

—Жамият фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик ва ҳуқуқий нормаларга риоя этилишини таъминлаш.

4. Ички назорат тизими — бу Жамиятдаги ташкилот тузилмаси, назорат тадбирлари, ички назорат тартиблари ва усулларининг йиғиндисидан иборат бўлиб, улар ички ҳужжатлар билан тартибга солинган, ҳамда ревизия комиссияси, ички аудит хизмати, кузатув кенгаши, ижроия органи ва бошқа барча даражалардаги ходимлар (кейинги ўринларда — ички назорат субъектлари) томонидан ташкил этилган ва амалга оширилади.

“Ўзбекэкспертиза” АЖ ички назорат органлари аъзоларининг малакаси уларнинг фаолиятига оид Низомларда белгиланади.

5. Ички назорат тартиблари — бу ревизия комиссияси, кузатув кенгаши, ижроия органи ҳамда Жамиятда ички назоратни амалга ошириш ваколатига эга бўлган бўлинмалар (кейинги ўринларда — Жамият бўлинмалари) томонидан амалга ошириладиган чора-тадбирлар мажмуасидир.

Ушбу чора-тадбирлар “Ўзбекэкспертиза” АЖнинг молиявий-хўжалик фаолиятини амалга оширишда қонунчилик ва ички ҳужжатлар талабларининг бузилиши ҳолатларини аниқлашга, Жамият олдига қўйилган мақсадларга эришиш самарадорлигини баҳолашга, шунингдек, ички назорат субъектлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорликни таъминлашга қаратилгандир.

6. Ички назоратнинг асосий мақсади — барча акциядорларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни таъминлашдан иборат.

7. Ички назорат Жамият фаолиятида қуйидагиларни оператив тарзда таъминлашга қаратилгандир:

- активларни сақлаш, Жамият ресурсларидан иқтисодий ва самарали фойдаланиш;
- амалдаги қонунчилик талаблари ва Жамиятнинг ички ҳужжатларига риоя этилишини таъминлаш;
- Жамиятнинг ўрта ва узоқ муддатли ривожланиш стратегияси ҳамда бизнес-режаларининг бажарилиши;
- Жамиятнинг бухгалтерия ҳужжатлари, молиявий ҳисоботлари ва бошқарув ахборотининг тўлиқлиги ва ишончилиги;
- Жамият фаолиятида пайдо бўлаётган хавф-хатарларни ўз вақтида аниқлаш, идентификация қилиш ва таҳлил этиш;
- хавф-хатарларни режалаштириш ва бошқариш, шу жумладан, хавфни бошқариш бўйича ўз вақтида ва етарли қарорлар қабул қилиш;
- Жамиятнинг ишбилармон доиралар ва истеъмолчилар олдидagi яхши обрў-эътиборини шакллантириш ва сақлаш;
- ижроия органи, кузатув кенгаши ва ревизия комиссияси аъзоларига тўланадиган мукофот ва компенсация миқдорларининг етарлилиги, ошқоралиги ва холислиги.

III. ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИНГ ФАОЛИЯТ ЮРИТИШ ТАМОЙИЛЛАРИ

8. Жамиятда ички назорат тизими қуйидаги тамойиллар асосида ташкил этилади:

- узлуксиз фаолият юритиш — ички назорат тизимининг доимий ва тегишли даражада амал қилиши Жамиятга ҳар қандай нормадан оғишларни ўз вақтида аниқлаш ва келгусида уларнинг олдини олиш имконини беради;
- ички назорат тизими иштирокчилари фаолиятининг ҳисобдорлиги — назорат функцияларининг ҳар бири ички назорат тизимидаги бошқа иштирокчи томонидан назорат қилинади;

– ваколатларни тақсимлаш — Жамият назорат функцияларининг икки карра такрорланишини олдини олишга интилади; назорат вазифалари шундай тақсимланиши керакки, бир шахс бир вақтнинг ўзида активлар билан операцияларни тасдиқлаш, ҳисобга олиш, сақлаш ва инвентаризация қилиш вазифаларини бажармаслиги керак;

– операцияларни тегишли тартибда тасдиқлаш ва маъқуллаш — Жамият барча молиявий-хўжалик операцияларининг ваколатли шахслар томонидан уларнинг ваколатлари доирасида тасдиқланиш тартибини жорий этишга интилади;

– Жамиятнинг ҳар кунлик ички назоратни амалга оширувчи бўлинмасининг ташкилий жиҳатдан мустақиллиги ва функционал жиҳатдан Кузатув кенгашига “Акциядорлар билан корпоратив муносабатлар ва иқтисодий таҳлил бошқармаси” (АКМИТБ) орқали ҳисобдорлиги таъминланади;

– Жамиятда фаолият юритувчи барча ички назорат субъектларининг назорат функцияларини тегишли даражада бажариши учун масъулиги;

– Жамиятнинг барча бўлинмалари ўртасидаги аниқ ҳамкорлик асосида ички назоратни амалга ошириш;

– доимий ривожлантириш ва такомиллаштириш — Жамият ички назорат тизимини янги вазифаларни ҳал этишга мослаштириш, кенгайтириш ва такомиллаштириш имконини берадиган шаклда ташкил этишга интилади;

– оғишлар ҳақидаги ахборотларни ўз вақтида етказиш — Жамиятда оғишлар тўғрисида қарор қабул қилиш ваколатига эга шахсларга тегишли маълумотларни қисқа муддат ичида етказиш тартиби жорий этилган;

– Жамият фаолияти соҳаларида назоратни ташкил этишда устувор йўналишларни аниқлаш — стратегик йўналишлар ички назорат тизими билан қамраб олинади, ҳатто агарда уларнинг самарадорлигини (“харажатлар – иқтисодий самара” нисбати) аниқ ўлчаш қийин бўлса ҳам.

IV. ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИНГ ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ

9. Ички назорат тизими қуйидаги ўзаро боғлиқ таркибий қисмлардан иборат:

– назорат муҳити – Жамият ходимларининг этик қадриятлари ва малакаси, раҳбарият сиёсати, раҳбарият томонидан ваколат ва жавобгарликларни тақсимлаш усули, ташкилот тузилмаси ва ходимлар малакасини ошириш, шунингдек, Кузатув кенгаши томонидан бошқарув ва раҳбарликни ўз ичига олади;

– хавфларни баҳолаш – белгиланган вазифаларга эришиш жараёнида мувофиқ хавф-хатарларни аниқлаш ва таҳлил қилишни назарда тутди; бу

жараён турли даражаларда ўзаро боғланган ва ички тартибда мувофиқлаштирилган бўлади;

– назорат фаолияти – раҳбарият қарорларининг бажарилишини кафолатлашга ёрдам берадиган сиёсат ва тартиб-қоидалар мажмуасини ўз ичига олади. Бу фаолият турли хил чора-тадбирларни қамраб олади: тасдиқлаш, санкция бериш, текширувлар ўтказиш, жорий фаолиятни назорат қилиш, активларнинг хавфсизлигини таъминлаш ва ваколатларни тақсимлаш;

– ахборот билан таъминлаш ва ахборот алмашинуви – маълумотларни ўз вақтида ва самарали тарзда аниқлаш, қайд этиш ва улар билан алмашиш жараёнларини ўз ичига олади. Бунинг ичига Жамиятдаги ички назорат сиёсати ва тартибларини барча субъектлар томонидан тушуниш ва уларнинг бажарилишини таъминлаш мақсадида самарали ахборот алмашинуви каналларини яратиш ҳам киради. Жамият ахборотга рухсатсиз киришнинг олдини олиш чораларини кўради;

– мониторинг – вақт ўтиши билан тизим ишлаш сифатини баҳолашни ўз ичига олган бошқарув ва назорат функцияларини қамраб оладиган жараён. Ички назорат тизимини баҳолаш молиявий ҳисоботларнинг ишончлилигига таъсир қилувчи хатолар юзага келиши эҳтимолини, ушбу хатоларнинг аҳамият даражасини ва ички назорат тизими белгиланган вазифаларни бажариш қобилиятини аниқлаш учун амалга оширилади. “Ўзбекэкспертиза” АЖДа ички назорат тизимининг самарадорлигини баҳолаш мақсадида Кузатув кенгаши таклифи асосида Акциядорларнинг умумий йиғилиши қарорига мувофиқ мустақил профессионал ташкилот — консалтинг компания жалб этилиши мумкин.

V. ИЧКИ НАЗОРАТ УЧУН МАСЪУЛ ОРГАНЛАР ВА ШАХСЛАР

10. Ички назорат Жамиятнинг ревизия комиссияси, кузатув кенгаши, ижроия органи раҳбари, ички аудит хизмати ҳамда барча даражадаги бошқа ходимлар томонидан амалга оширилади ва бу билан бирга ҳар бири белгиланган тартибда ички назорат учун жавобгар ҳисобланади.

11. Жамиятда фаолият юритувчи бўлинмаларнинг функциялари, ҳуқуқ ва мажбуриятлари, жавобгарлиги, компенсациялар ва тўланадиган мукофотларни ҳисоблаш тартиби Жамиятнинг ички ҳужжатларида назарда тутилган. Ушбу ҳужжатлар, шунингдек, ички назорат масалаларига тўғридан-тўғри ёки билвосита тааллуқли бошқа ҳужжатлар ушбу Низомга зид бўлмаслиги керак.

12. Жамиятнинг молиявий-хўжалик фаолияти устидан тизимли назоратни таъминлаш мақсадида, ички назорат тартиблари Жамиятдаги

ваколатли бўлинма — ички аудит хизмати томонидан амалга оширилади. Агар бундай хизмат мавжуд бўлмаса, мазкур фаолият Жамиятнинг ревизия комиссияси томонидан, ички назорат учун масъул шахс сифатида, Жамиятнинг бошқа орган ва бўлинмалари билан ҳамкорликда амалга оширилади.

13. Кузатув кенгашининг вазифаларига қуйидагилар киради:

ички назорат тизимининг ривожланиш йўналишлари ва айрим операциялар ҳамда стратегияларини белгилаш ва тасдиқлаш;

хар йили акциядорларнинг йиллик умумий йиғилишида Жамиятнинг ижроия органи раҳбари, ички ва ташқи аудит, ревизия комиссияси ҳисоботлари, бошқа манбалардан олинган маълумотлар ва шахсий кузатувлар асосида ички назорат тизимининг ишончлилиги ва самарадорлиги бўйича ўтказилган таҳлил натижалари тўғрисида ахборот тақдим этиш. Бу ахборотлар қуйидаги барча жиҳатларни қамраб олади: молиявий назорат, операцион назорат, қонунчиликка риоя қилиш назорати, ички сиёсат ва тартиблар устидан назорат;

ички назорат учун масъул бўлган Жамият бўлинмасининг тузилиши ва таркибини белгилаш;

ички назорат тартибларини доимий равишда такомиллаштириш.

14. Жамиятнинг молиявий ҳисоботларининг ишончлилиги ва тўлиқлиги, ички назорат тизимининг ишончлилиги ва самарадорлиги устидан назоратни ташкил этиш учун жавобгарлик Жамиятнинг УКОАЭА зиммасига юклатилган бўлиб, унинг вазифалари, мақсадлари ва ваколатлари “Ўзбекэкспертиза” АЖнинг УКОАЭА тўғрисидаги Низомида акс эттирилган.

15. Ички назорат тизимининг фаолият юритиши учун жавобгарлик Кузатув кенгаши томонидан тасдиқланган ички назорат сиёсати асосида ижроия органи раҳбари зиммасига юклатилади. Ижроия органи раҳбари ички назорат тизими тартибларини жорий этади ва унинг самарали ишлашини таъминлайди, ҳамда Жамиятдаги барча хатарлар, ички назорат тизимидаги жиддий камчиликлар ва уларни бартараф этиш бўйича режалар ва натижалар ҳақида кузатув кенгашини ўз вақтида хабардор қилади.

16. Ҳар қандай даражадаги бўлинмалар (етакчиларни қўшган ҳолда) ходимлари ўз ваколатлари доирасида назорат стратегиялари ва тартибларини ишлаб чиқишда бевосита иштирок этадилар. Улар ўз фаолиятларида стандарт бўлмаган ҳолатлар ва муаммоларни ҳал этишлари шарт. Агар аниқ битим бўйича хатарлар ёки муҳим масалалар юзага келса, ходимлар бу ҳақда юқори раҳбариятга маълумот бериши шарт.

17. Жамият ва унинг алоҳида бўлинмалари молиявий-хўжалик фаолияти устидан назоратни амалга ошириш учун жавобгарлик доимий фаолият юритувчи ички назорат органи – Ревизия комиссияси зиммасига юклатилади. Унинг вазифалари, мақсадлари ва ваколатлари Ревизия комиссияси тўғрисидаги Низомда акс эттирилган.

18. Жамият ва унинг алоҳида бўлинмалари молиявий-хўжалик операциялари Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги ва Жамият Уставига мос келиши, бухгалтерия ва молиявий ҳисоботнинг тўлиқлиги ва ишончилиги устидан мунтазам назоратни амалга ошириш учун жавобгарлик ички аудит хизмати зиммасига юклатилади. Агар бундай хизмат мавжуд бўлмаса, мазкур вазифаларни ревизия комиссияси амалга оширади. Ички аудит хизмати тўғрисидаги Низом Жамият кузатув кенгаши томонидан тасдиқланади.

VI. ИЧКИ НАЗОРАТГА МАСЪУЛ ОРГАНЛАР ВА ШАХСЛАР

19. Жамиятнинг ички аудит хизмати ички аудит натижалари ва ички назорат тизими тўғрисида Жамият Кузатув кенгаши олдида ҳисобот беради. Жамиятнинг ички аудит хизмати Жамият Кузатув кенгашига бўйсунди.

20. Қуйидаги шахслар Жамиятнинг ички аудит хизматининг лавозимларини эгаллаш ҳуқуқига эга эмас:

- иқтисодий соҳадаги жиноятлар ёки жамоат тартибига қарши жиноятлар учун судланганлиги судланганлик муддати тугамаган шахслар;
- Жамиятнинг ижро этувчи органи раҳбари ёки аъзолари бўлган шахслар;
- Жамиятнинг рақобатчиси бўлган бошқа юридик шахсларнинг таъсисчилари (акциядорлари, иштирокчилари), ижро этувчи органи, раҳбари ёки аъзолари, ёхуд ходимлари бўлган шахслар.

Ички аудит хизмати таркибига кирувчи шахсларга қўйиладиган бошқа талаблар Жамият Кузатув кенгаши томонидан белгиланиши мумкин.

21. Ички назорат тизимининг самарали фаолияти ходимларнинг профессионаллигидан ҳам боғлиқ. Жамият ходимларни танлаш, ишга қабул қилиш, ўқитиш, малакасини ошириш ва лавозимда илгари суриш тизими орқали уларнинг юқори малака ва юксак этик стандартларга риоя қилишларини таъминлашга интилан ҳолда ҳаракат қилади. Албатта, қуйида сизнинг сўровингиз бўйича матннинг ўзбек тилидаги таржимаси келтирилган:

VI. ИЧКИ НАЗОРАТ ПРОЦЕДУРАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ

22. Жамиятда ички назорат тартиблари қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Жамиятни бошқаришнинг турли даражаларида ўзаро боғлиқ ва бир-бирига зид бўлмаган мақсад ва вазифаларни белгилаш; Жамият фаолияти мақсадларига эришишга тўсқинлик қилувчи мавжуд ва эҳтимолий операциявий, молиявий, стратегик ва бошқа хатарларни аниқлаш ва таҳлил қилиш;
- Ички назоратнинг муҳим таркибий қисмларини баҳолаш;
- Бизнес-жараёнлар бўйича ички назорат тизими самарадорлигини баҳолаш;
- Жамиятнинг таркибий бўлинмалари, мансабдор шахслари ва бошқа ходимларининг иш самарадорлигини баҳолаш мезонларини белгилаш ва баҳолаш;
- Молиявий ва бошқа маълумотларни олдинги даврлар ёки кутилаётган натижалар билан таққослаш орқали кўриб чиқиш;
- Ҳодисалар, операциялар ва транзаксияларни ҳисобга олишнинг тегишли усулларида фойдаланиш;
- Активлар сақланишини текшириш;
- Ички назорат тартибларини тегишли тарзда ҳужжатлаштириш;
- Ички назорат тизими сифатини мунтазам баҳолаш;
- Жамиятнинг барча ходимларига ички назорат соҳасидаги вазифаларини етказиш;
- Жамият ходимлари ўртасида асосий вазифаларни тақсимлаш (жумладан, операцияларни маъқуллаш ва тасдиқлаш, операцияларни ҳисобга олиш, ресурсларни бериш, сақлаш ва қабул қилиш, операцияларни таҳлил қилиш ва текшириш вазифаларини);
- Фақат тегишли ваколатга эга шахслар томонидан операцияларни тасдиқлаш ва амалга ошириш;
- Ички назорат мақсадларига эришиш учун зарур бўлган бошқа тартиблар.

23. Ички назорат тартибларини амалга оширишда инспекция қилиш, кузатиш, тасдиқлаш, қайта ҳисоблаш усуллари ҳамда зарур бўлган бошқа усуллар қўлланилади.

VII. ЯКУНИЙ ҚОИДАЛАР

24. Ушбу Низом, шунингдек, унга киритиладиган ўзгартиш ва қўшимчалар Жамият акциядорларининг умумий йиғилиши қарори билан тасдиқланади.

25. Ушбу Низомга ўзгартиш ва қўшимчалар Жамият кузатув кенгаши аъзолари, Жамиятнинг ташқи аудитори, Жамият ревизия комиссияси, Жамиятнинг ички аудит хизмати, Жамият ижро органи раҳбари таклифига асосан киритилади.

– Агар Ўзбекистон Республикасининг қонунчилиги ва норматив-ҳуқуқий ҳужжатларига ўзгаришлар киритилиши натижасида мазкур Низомнинг айрим моддалари ушбу ҳужжатларга зид келса, бу моддалар кучини йўқотади ва Низомга тегишли ўзгаришлар киритилгунга қадар Жамият Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунчилиги ва норматив ҳужжатларига риоя қилади.